

Metodika stranih jezika / Glottodidaktika

Metodika 19
Vol. 10, br.2, 2009, str. 347-353
Stručni rad
Primljeno: 2.12.2008.

PODIZANJE SVJESNOSTI STUDENATA O NEKIM KULTURNIM I JEZIČNIM STEREOTIPIMA UČENJEM STRANOG JEZIKA U TERCIJARNOM OBRAZOVANJU

Spomenka Bogdanić

Hrvatski studiji, Sveučilište u Zagrebu

Ivana Cindrić

Učiteljski fakultet, Sveučilište u Zagrebu

***Sažetak** – Članak prikazuje kako korištenje nekih primjera kulturnih i lingvističkih stereotipa, koji se odnose na anglosaksonsko društvo, može podići svjesnost i biti uistinu pozitivno iskustvo učenja stranog jezika kod studenata u višem i visokom obrazovanju. Uključivanjem studenata u razne zadatke i aktivnosti (oluja ideja, čitanje tekstova na određenu temu, kratke rasprave, aktivnosti slušanja, pisanje kratkih strukturiranih tekstova i drugo) oni ne razvijaju samo svoje jezične vještine, već i svoje komunikacijske vještine te ponajprije podižu vlastitu svjesnost o tome što predstavljaju pojmovi stereotip i generalizacija i time obogaćuju svoju interkulturalnu komunikacijsku kompetenciju. Članak daje detaljne procedure za izvođenje takvih zadataka u nastavi engleskog jezika kao jezika struke kod studenata u višem i visokom obrazovanju.*

***Ključne riječi:** komunikacijska kompetencija, kulturna svjesnost, generalizacija, lingvistička kompetencija, ponavljanje, stereotip, poučavanje engleskog jezika kao stranog jezika*

UVOD

Sastavni dio učenja stranog jezika je razvijanje sposobnosti komunikacije s govornicima drugog jezika. Međutim, da bi došlo do uspješne komunikacije, studenti koji slušaju kolegij Engleski jezik kao jezik struke trebali bi učiti razumjeti način života, vjerovanja, vrijednosti i ponašanja ciljne kulture (Byram, Planet, 2000). Zbog toga ciljana kompetencija kod učenja stranog jezika nije ograničena lingvističkom kompetencijom, već podrazumijeva usvajanje interkulturalne komunikacijske kompetencije odnosno „kulturalne svjesnosti“. Kulturno osviješteni student pokazuje razumijevanje ne samo kulture jezika koji uči, već i vlastite kulture, ili, kao što kažu Byram i Planet (2000), riječ je o usvajanju alternativnih perspektiva i kritičkog razmišljanja o sebi samome i zajednici u kojoj se živi.

STEREOTIP I GENERALIZACIJA

Svjesnost o postojanju stereotipa i generalizacije u anglosaksonskom društvu može se podići procesom ponavljanja na jezičnoj i kulturalnoj razini. U visokom obrazovanju, ponavljanje jezičnih vještina na lingvističkoj razini pruža studentima mogućnost da razviju sposobnost analiziranja i kritičkog razmišljanja na kulturalnoj razini. Ponavljati doslovno znači „ponovno vidjeti“, gledati na nešto iz nove, kritičke perspektive. To je neprekidni proces ponovnog *razmišljanja o radu*, preispitivanja vlastitih argumenata, ponovnog pregledavanja dokaza, usavršavanja svrhe, reorganizacije prezentacije, oživljavanja istrošenog teksta. Kako bi se odmakli od iskrivljene slike određene kulture, u ovom slučaju je to anglofona, studenti bi trebali razviti sposobnosti pomoću kojih će znati prepoznati generalizacije i stereotipe te izbjeći predrasude. Generalizacije kao što je primjerice *Nijemci općenito piju puno piva* dopuštaju individualnost i ne donose negativan sud. Stereotipi, s druge strane, ne dopuštaju individualnost, i često potiču kritičku ili negativnu procjenu, na primjer, *Engleska hrana je loša*. Jedan od načina podizanja kulturalne svjesnosti studenata je da postanu svjesni, kao što ističe Valdes (2001.), da nitko ne može znati sve o vlastitoj kulturi i da, sve dotle dok su istinite, čak i općenitosti mogu pomoći ako se izbjegne zamka stereotipa i ako se ne očekuje da se svi pripadnici određene kulture uklapaju u generalizaciju.

Prema Rječniku Merriam Webster, imati predrasude znači imati unaprijed stvorenu procjenu ili mišljenje, ili negativno mišljenje, ili stav formiran bez opravdanih temelja ili bez dovoljnog znanja. Postoji i tendencija da se iracionalni, neprijateljski stav usmjerava prema pojedincu, grupi, rasi, ili njihovim navodnim osobinama.

PONAVLJANJE

U preostalom dijelu ovog članka prikazat ćemo dvije nastavne cjeline u nizu, konstruirane za studente prve godine novinarstva, čije se znanje engleskog kao stranog jezika nalazi na srednjoj/višoj razini. Uporabom procesa ponavljanja kao

strategije pri poučavanju stranog jezika, studenti dobivaju priliku da razviju znanja i vještine koja će im pomoći da uspješno funkcioniraju u cjeloživotnom procesu učenja u promjenjivom, složenom i pluralističkom društvu. Bitno je da studenti učvrste osobne i socijalne vrijednosti i vještine spoznavanjem kako stereotipi mogu dovesti do predrasuda i diskriminacije. Kao što je već spomenuto, glavna tema, odnosno svjesnost o postojanju stereotipa i generalizacije u anglosaksonskom društvu, predstavljena je na dvije razine: jezičnoj i kulturnoj. Na jezičnoj razini cilj je bio ponoviti interpunkciju (nacionalnosti koje se pišu velikim početnim slovom) i vokabular (pridjevi, suprotnosti s uporabom raznih prefiksa i sufiksa, transformacija riječi). Na kulturnoj razini usredotočenosti na anglosaksonski svijet odabrale smo dva ulomka iz dobro poznatih knjiga autora Georgea Mikesa, Engleza rođenog u Mađarskoj, „Boomerang: Australia Rediscovered“, i „How to be an Alien“. U prvoj knjizi autor daje humorističnu i ironičnu sliku Australije i njezinog naroda, dok je druga „u prvom redu namijenjena ksenofobima i anglofobima“.

1. LEKCIJA (90 MIN):

STEREOTIPI

Ciljevi:

- Studenti će znati upotrijebiti točnu interpunkciju (velika početna slova), tvorbu riječi (afikse), kolokacije i nepromjenjive jezične strukture, idiome i fraze.
- Studenti će razviti tehnike čitanja/govorenja rabeći razne aspekte elemenata kulture i civilizacije u zajednicama engleskog govornog područja.
- Studenti će znati razmišljati o svojim iskustvima s drugim kulturama i ponovo procijeniti vlastita iskustva.
- Studenti će se upustiti u tehnike letimičnog čitanja cijelog teksta (*skimming*) i čitanja teksta u svrhu pronalazjenja određene informacije (*scanning*).
- Studenti će se upustiti u vođeno i samostalno pisanje kratkih strukturiranih tekstova.

Materijali:

- ploča
- kopije tekstova za svakog studenta

Aktivnosti:

1. Napravi oluju ideja nekih ljudskih karakteristika te ih napiši na ploču; na primjer:

strastven, inteligentan, znanstveno orijentiran, tvrdoglav, precizan, učinkovit, kukavički, temperamentan, škrt, siromašan, inventivan, marljiv, lukav, pristojan, dobroćudan, džentlmenki, hvalisav, bogat, nagao, pijan, muzikalan, dobro zarađuje, veseo, ponosan

2. Studenti spajaju nacionalnosti s njihovim osobinama koristeći se svojim znanjem o svijetu (stereotipima). Rezultat bi trebao nalikovati sljedećoj tablici.

Nacionalnost	Osobine	Dodatne osobine
Kinez	lukav, pristojan	
Englez	dobročudan, džentlmski	
Amerikanac	hvalisav, bogat	
Rus	znanstveno orijentiran, tvrdoglav	
Nijemac	precizan, učinkovit	
Talijan	kukavički, temperamentan	
Škot	škrt, siromašan	
Irac	nagao, pijan	
Židov	muzikalan, unosan	
Japanac	inventivan, marljiv	
Francuz	strastven, inteligentan	
Španjolac	veseo, ponosan	

3. U grupama od po četiri studenti izabiru nacionalnost i dodaju joj još najmanje tri pridjeva, pozitivna ili negativna. Predstavnik kojeg grupa izabere prezentira pogled grupe na određenu nacionalnost opravdavajući njihov izbor.

4. Slijedi kratka diskusija sa studentima o njihovim predrasudama prema nacionalnostima općenito.

5. Studenti rade u parovima. Svaki student u paru dobiva drugačiji ulomak. Studenti letimično čitaju cijeli tekst (*skimming*) te čitaju tekst u svrhu pronalazjenja određene informacije (*scanning*). Studenti uspoređuju informacije koje su pronašli.

6. Studenti proučavaju zajedničke i različite ljudske osobine u engleskom i australskom društvu na osnovi njihove formalnosti odnosno neformalnosti koristeći KWL¹ tablicu i tako ponavljaju vokabular.

7. Studenti se uključuju u završnu diskusiju po naslovom: Kako potaknuti različitosti u hrvatskoj kulturi.

8. Domaća zadaća: Studenti pišu pismo znancu o australskoj neformalnosti te engleskoj formalnosti.

2. LEKCIJA (90 MIN):

PREDRASUDE PREMA GOVORIMA I DIJALEKTIMA U ANGLOSAKSONSKOJ KULTURI

Ponavljanje jezika (analiza) nastavlja se u kontekstu kulture koji pokriva odnos između jezika, kulture i misli s perspektivom na razne lingvističke i kulturne sustave i s posebnim naglaskom na Angloamerikance. Za ovu smo lekciju na

¹ K - znam; L - želim saznati; W - naučio sam

kulturnoj razini odabrale dva članka iz knjige „Language Made Plain“ autora Anthonyja Burgessa (1964.). Prvi članak govori o predrasudama prema jezicima općenito (njemački – ružan jezik, agresivno grlen; kineski – na zapadu s njim zbijaju šale; talijanski – prekrasan, pun romantike, vino, seksi tenori; francuski – zločest, nemoralan) te autora zabavljaju vlastite predrasude vezane uz amerikanizme u britanskom engleskom.

Ciljevi:

- Studenti će znati upotrijebiti odgovarajući stil te provjeriti ispravnost stila i točnost.
- Studenti će znati razlikovati dijelove jezične strukture.
- Studenti će osvijestiti dublji smisao lingvističkih i kulturnih razlika.
- Studenti će se poticati da učvrste svoje osobne i društvene vrijednosti.

Materijali:

- ploča
- slike ljudi (fotografije raznih izraza lica)
- kopije teksta
- kazetofon i kazeta

Aktivnosti:

1. Započet će se pisanjem riječi *COMMUNICATION* na ploču i napraviti oluju ideja o načinima komunikacije – *Kako komuniciramo?*

2. Koristeći slike izraza lica i tijela ljudi (vidi dodatak) studenti će zamisliti što bi im ti ljudi rekli, što će im reći i što će im oni odgovoriti.

3. Studenti smišljaju primjere verbalne i neverbalne komunikacije, usredotočujemo se na verbalnu komunikaciju: *jezik*. Studenti predviđaju mogući vokabular povezan s komunikacijom (rad na sinonimima).

U parovima: pitajte svojeg partnera gdje se može čuti „najbolji engleski“, a gdje se može čuti „najbolji govor vašeg jezika“.

4. Studenti u grupama raspravljaju o sljedećem: *Budući da je jezik sustav komunikacije koji se koristi unutar određene socijalne skupine, kako, zbog emocija i asocijacija koje stvaramo, možemo objektivno prosuđivati jezik? Kada mislimo da donosimo takvu prosudbu, ne navodimo li tako samo svoje vlastite predrasude?*

Drugi se članak bavi predrasudama unutar određene nacionalne skupine (britanski engleski) – predrasude znaju biti vrlo različite i budući da većinom djeluju na nesvjesnoj razini, nije ih lako prepoznati. Prije nego što podijelimo papire s člankom, treba razjasniti razliku između naglasaka i dijalekata.

5. Studenti čitaju drugi odlomak i raspravljaju o sljedeći tvrdnjama:
- a. Iako seoski govor može zvučati privlačno, isto tako se može i omalovažavati.
 - b. Jezici se ne bi trebali opisivati kao „lijepi ili ružni“.

- c. Britanski akcent ne samo da može otkriti slušatelju iz koje regije govornik dolazi, već i društveni sloj kojemu pripada.
- d. Engleski koji se govori u Istočnom Midlandsu nekoć je bio regionalni govor kojim je koristila elita u Engleskoj.
- e. Moguće je da će ljudi koji govore engleskim standardom biti moćniji od onih koji govore regionalnim dijalektima.

6. Studenti označavaju ključne riječi u odlomku te pronalaze slična značenja. U dva stupca studenti zapisuju riječi iz teksta koje vole ili ne vole te kasnije obrazlažu svoj izbor.

7. Studenti rade u grupama i raspravljaju o svojim reakcijama na odlomak:

- Usporedite autorove komentare o britanskim stavovima sa stavovima ljudi u vašoj zemlji prema drugim jezicima. Imaju li oni iste predrasude?
- Koji se od autorovih komentara o britanskim predrasadama prema govorima i dijalektima mogu usporediti sa stavovima ljudi u vašoj vlastitoj zemlji?

8. Slušanje²: Studenti slušaju Amerikanca, Irkinju i Engleza kako razgovaraju o različitim govorima. Studenti odlučuju jesu li sljedeće tvrdnje istinite ili neistinite s obzirom na ono što govornici kažu:

1. U SAD-u postoji veća uniformnost govora nego u Velikoj Britaniji.
2. Amerikanci imaju sluha za različite govore.
3. Čini se da Amerikanci misle kako Britanci i Australci govore jednako.
4. Britanci mogu razlikovati različite američke govore.
5. U SAD-u i Kanadi ima više regionalnih govora nego u Velikoj Britaniji.
6. Gotovo nitko u Velikoj Britaniji ne govori RP³.
7. Amerikanci često ne vole čuti britanski govor.
8. Ljudi su u nekim regijama Velike Britanije sumnjičavi prema nekome tko govori RP.
9. Nekoć se učenike u školama u Engleskoj poticalo da izgube svoj lokalni govor.
10. U SAD-u su se južnjaci rugali onima koji su govorili „sjevernjačkim“ govorom.

9. Transfer na hrvatski jezik: studenti rade u parovima i raspravljaju:

- a) Koji su glavni regionalni govori i dijalekti koje većina ljudi u vašoj zemlji prepoznaju? Smatraju li ljudi u glavnom gradu da su govornici tih idioma „smiješni“ ili „neobrazovani“?

² Izvor: Jones, L. (1993) *Progress to Proficiency CUP (Chapter 3, str.50-53, 62)*

³ Received Pronunciation (donedavna standardni britanski engleski jezik koji se govori u jugoistočnoj Engleskoj, op.prev.)

- b) Smatraju li ljudi koji žive u regijama u kojima se govori više jezika ili dijalekata da imaju manje moći nego ljudi koji žive u glavnom gradu? Imaju li oni radio i TV– programe na vlastitom jeziku ili dijalektu?
- c) Obraćaju li se osobe iz srednjeg staleža na različit način osobama iz nižeg staleža? Postoje li regionalni govori koji se smatraju manje „obrazovanima“ ili manje društveno prihvatljivima od drugih? Koji se govor smatra „najboljim“ u vašem jeziku?

ZAKLJUČAK

Pomoću dvije nastavne cjeline studente se potaklo da razlikuju između generalizacije, kulturnih i jezičnih stereotipa te predrasuda i na taj se način razvijala njihova kulturna svjesnost. Osim aktivnosti cilj je također bio potaknuti studente da razmišljaju i „ispod površine“ postavljanjem pitanja kao što su:

Zašto ste napisali baš to?

Odakle potječu vaše ideje o različitim zemljama?

Jesu li se vaše ideje o ljudima iz različitih zemalja promijenile ako ste te zemlje posjetili? Ako jesu, zašto? (Tomalin, Stempleski, 2003.).

Raspravljajući o mogućim odgovorima na ova pitanja studenti mogu shvatiti u kolikoj mjeri kulturni stereotipi mogu navoditi na krive zaključke te mogu razmisliti o negativnim kulturnim stereotipima. Isto tako, ponavljanjem nekih jezičnih oblika studenti će zadacima vezanim uz temu poboljšati svoje jezične vještine (vokabular, interpunkciju, čitanje, govorenje).

Budući da je nemoguće izbjeći utjecaj većine osnovnih stereotipnih očekivanja i predrasuda o svijetu, koliko god taj proces bio podsvjestan, bitno je da studentima pokažemo neke od mehanizama kojima će podići vlastitu svijest o tim predkonceptijama. Na taj način studenti postaju kompetentniji u poštivanju kulturnih perspektiva koje se razlikuju od njihove vlastite i u potpunijem razumijevanju društva.

LITERATURA: vidi popis literature u inačici članka na engleskom jeziku

S engleskog prevela: Iva Andraka